

MUALLİM ŞEMSEDDİN EL-MEVLEVİ HAKKINDA MAHFİL DERGİSİNDE YAYINLANMIŐ BİR YAZI*

Yakup Şafak**

Öz

Muallim Mehmed Şemseddin Efendi 1878 yılında Kayseri’de doğmuştur. Son dönemde yaşamış Mevlevi Şahsiyetlerden biridir. Kayseri Mevlevihanesi Şeyhi Atâullah Efendi’nin oğlu, Üsküdar Mevlevihanesi son Şeyhi Ahmed Remzi Akyürek’in kardeşidir. Tahsil hayatını Kayseri’de geçirmiş, daha sonra İstanbul’da klâsik tarzdaki öğrenimine devam etmiş, aynı zamanda Dârü’l-muallimîn’den diploma almıştır.

İstanbul’da askerî ve mülkî okullarda 15 yıl Arapça, Farsça, Türkçe ve Osmanlı Edebiyatı öğretmenliği yaptıktan sonra hastalanarak 18.11.1921 tarihinde vefat etmiş ve Üsküdar Mevlevihanesi’nin türbe kısmına defnedilmiştir. Az da olsa Şemsî mahlâsıyla, klâsik tarzda yazdığı Şiirler, bu alandaki başarısını göstermektedir.

Hakkında bilinenler, daha çok *Son Asır Türk Şairleri*’ndeki kısa biyografisine; Ahmed Remzi Efendi’nin divanında ve mektuplarındaki notlara dayanmaktadır. Ancak vefatı üzerine yakın arkadaşlarından Yaşar Şâdi Bey’in *Mahfil* dergisinde yayınladığı makale, hayatı ve Şahsiyeti konusunda önemli bilgiler ihtiva etmektedir. Bu yazı ile söz konusu makale ve yazarı tanıtılacak, makalenin metni Latin harflerine aktarılarak sunulacak, gerekli yorum ve izahlar yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mevlevilik, Muallim Şemseddin, Ahmed Remzi Akyürek, Yaşar Şâdi.

An Article About Muallim Shamsaddin Al-Mawlavı Published in Mahfil Magazine

Abstract

Muallim Mehmed Shamsaddin Efendi was born in 1878 in Kayseri. He was one of the prominent Mawlavı figures of the late period. He was the son of Atâullah Efendi, the sheikh of the Kayseri Mawlavıhane, and the brother of Ahmed Remzi Akyürek, the last sheikh of the Üsküdar Mawlavıhane. He spent

* AraŐtırma makalesi/Research article; Doi:10.32330/nusha.1365962

** Doç Dr., Kırıkkale Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Farsça Mütercim ve Tercümanlık Anabilim Dalı, e-posta: yakapsafak@hotmail.com, Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0001-6940-3893>

Makale Gönderim Tarihi: 25.09.2023

Makale Kabul Tarihi : 24.11.2023

NÜSHA, 2023; (57): 76-95

his educational years in Kayseri and later continued his classical style education in Istanbul, where he also received a diploma from Dârü'l-muallimîn.

After teaching Arabic, Persian, Turkish, and Ottoman Literature for 15 years in military and civil schools in Istanbul, he fell ill and passed away on November 18, 1921. He was buried in the tomb section of the Üsküdar Mawlavihane. He also wrote poems with the pen name Shamsi, albeit in small quantities, which demonstrated his success in the classical style of poetry.

What is known about Muallim Mehmed Shamsaddin Efendi's life is primarily based on the short biography in "*Son Asır Türk Şairleri*" and notes found in Ahmed Remzi Efendi's divan and letters. However, an article written by his close friend Yashar Shadi Bey in *Mahfil* magazine upon his death, contains a significant source of information about his life and personality. In this study, the article and its author are to be introduced, transliteration of the article's text into Latin letters is to be made and necessary explanations and commentary are to be offered.

Keywords: Mawlaviyah, Muallim Shamsaddin, Ahmed Remzi Akyürek, Yashar Shadi.

Structured Abstract

Muallim Mehmed Shamsaddin Efendi was born in 1295/1878 in Kayseri. He was the brother of the esteemed mystic, scholar, poet and the sheikh of the Üsküdar Mawlavi Lodge Ahmed Remzi Akyürek (d. 1944).

His great-grandfather was Sheikh Süleyman Türâbî, originally from Konya. He was the disciple of Said Hemdem Chalabi (d.1275/1859), who had been appointed sheikh of the Mawlana Dervish Lodge as a child. After mentoring Hemdem Chalabi, he voluntarily took on the role of sheikh at the Kayseri Mawlavi Lodge in 1242/1826, leading his family to migrate there. After serving for nine years in the spiritual presence of Seyyid Burhaneddin Muhakkık-ı Tirmizî, he passed away in 1251/1835-36.

Shamsaddin Efendi's grandfather, Ahmed Remzi Efendi (d. 1282/1865-66), and his father, Süleyman Atâullah Efendi (d. 1332/1914) also served as the sheikhs of the same Mawlavi Lodge. His mother, the wife of Atâullah Efendi, was Kadriye Emetullah Hanım, the daughter of the renowned mystic Gavremzâde Sheikh İbrahim Efendi from the lineage of İbrâhîm-i Tennûrî.

The children of Süleyman Atâullah Efendi and Kadriye Hanım were Ahmed Remzi Efendi (named after his grandfather), Mehmed Shamsaddin Efendi, Mustafa Hüsâmeddin Efendi, Osman Huldî Efendi, and Fâtîma Gevher Hanım.

Shamsaddin Efendi's elder brother, Ahmed Remzi Dede (Akyürek, d. 1944), taught ethics and religious studies at Kayseri Idâdî (high school) for about ten years. He then left his post at the request of Sheikh Abdülhalim Chalabi Efendi (d. 1925) of the Konya Mawlana Lodge and served in Mawlana Lodge for about a year in 1908-1909. Subsequently, he served as the sheikh in Kütahya (1909-1910, temporarily), Kastamonu (1910-1914), Aleppo (1914-1918), and Üsküdar Mawlavi Lodge (1919-1925). He was a well-known figure for his knowledge and virtues, and he was one of the prominent representatives of classical Turkish Divan poetry in its later period.

His brother, Hüsâmeddin Akyürek, served as the sheikh of Kayseri Mawlavi Lodge from 1914 to 1925, and after the closure of cults he engaged in trade and passed away in 1930. Another brother, Osman Huldî, was martyred at the age of 23 during the First World War in Çanakkale. His sister, Fâtıma Gevher Hanım, married Emin Kâzım Barkınay, the son of Colonel Besim Cûdî Bey, and had two daughters named Nesîme Hâcer and Fâtıma Kerrâ.

Although Shamsaddin Efendi was six years younger, he completed his madrasa education in Kayseri alongside his elder brother Ahmed Remzi Efendi and received permission (ijazah) from Mürîdzâde Ali Efendi.

After graduating, Shamsaddin Efendi went to Istanbul and lived in the Yenikapı Mawlavi Lodge for a while. He continued his studies under the guidance of Kayserili Hamdi Efendi and obtained a permission for teaching (ijazahname) and he also went to Dârülmualimîn to receive a diploma. He was appointed as a teacher and taught Arabic, Persian, Turkish, and Ottoman Literature in civil and military schools for 15 years. While working as an Arabic teacher at Nishantasi Sultanisi (high school), he passed away on 7th Rabi' al-Awwal 1340/8th November 1921 after two years of a relentless illness. Due to his affiliation with the Mawlavi order, he was buried in the tomb section of the Üsküdar Mawlavi Lodge, where Ahmed Remzi Efendi served as the sheikh. Following his passing, prominent literary figures of the time, such as Ahmed Remzi Efendi (d. 1944), Üsküdarlı Tal'at (d. 1926), and Tâhir al-Mawlavi (d. 1951), wrote mournful poems in his honour.

Shamsaddin Efendi, in addition to his scholarship and mysticism, was also a poet who used the pen name "Shamsi" and the limited number of his poems shows his success in this field.

The main subject of our study, an article titled "Dumû'-i Teessür" (Tears of Sorrow), was published in issues 19 and 20 of the *Mahfil* magazine by Yashar Shadi Bey, a writer, poet of the period, and close friend of Shamsaddin Efendi.

Yashar Shadi Bey, in his article where he makes references to many esteemed individuals, presents glimpses of the cultural life of that era and shares memories. He begins complaining that talented and competent people are not

brought to the positions they deserve and says that Muallim Shamsaddin Efendi was such a valuable person. The statements that will contribute to what is known in his article are summarised as follows:

"The late Shamsaddin Efendi was one of the individuals I greatly admired and respected. He possessed a profound spirituality, spoke three languages, and had the ability to compose poetry. He was a kind, knowledgeable, witty, beloved, and sought-after person.

Because of our close acquaintance, at some nights he would visit my house along with the esteemed teacher Hoca Hüsnü Efendizâde Necâti and the distinguished poet Hammâmizâde İhsan Bey from Trabzon gentry. Those nights, which have now turned into bitter memories, used to bring me immense happiness. The late Shamsaddin Efendi would recite numerous verses from his memory filled with wisdom, share anecdotes whenever the occasion arose, and his conversations were filled with poetic charm and subtlety, always bringing joy to my heart.

In short, this individual, who was a dedicated follower of the path of Mawlana, was an evident example of sincerity and loyalty, possessing a beautiful character and moderation in all aspects. Throughout his entire life, he lived with trust and humility, much like Hazret-i Ibrahim. It deeply saddened me that he departed from this world at a relatively young age, just when I had high hopes for him to contribute significantly to the intellectual life of our homeland, after being bedridden due to a prolonged illness.

As a teacher, he taught Arabic, Persian, Turkish, and Ottoman Literature in civil and military schools for over 15 years, educating numerous students. His high level of knowledge earned him the title of 'Hoca' (Teacher). Shamsaddin Efendi, who was also a poet, left behind a collection of poems consisting of 15-20 pieces, each of which is worth of a divan and a valuable example of eloquence.

While serving as an Arabic teacher at Nishantasi Sultanisi (high school), he fell ill, and after a two-year struggle with the ailment, he passed away on 7th Rabi' al-Awwal 1340/8th November 1921. He was laid to rest in the tomb section of the Üsküdar Mawlawi Lodge. The fact that he said to his elder brother Ahmed Remzi Efendi during his final moments, 'Nothing comes to my mind but the words, 'Come to Allah's Presence with the Adab (morals)', is the last example that shows the sincerity of his belief."

In conclusion what is known about Shamsaddin Efendi is largely based on a brief biography in "*Son Asır Türk Şairleri*" (Turkish Poets of the Last Century), as well as notes found in Ahmed Remzi Efendi's divan and letters. However, this article published by Yashar Shadi Bey after his passing contains

significant information about his life and character. In this study, we introduce the mentioned article and its author, transliterate the article's text into Latin script, and provide necessary comments and explanations.

Giriş

Muallim Mehmed Şemseddin Efendi, 1295/1878 tarihinde Kayseri'de doğmuştur. Üsküdar Mevlevîhanesi postnişini, değerli mutasavvıf, âlim ve şair Ahmed Remzi Akyürek'in (ö.1944) kardeşidir.¹

Hakkındaki sınırlı bilgiler, büyük ölçüde İbnülemin'in (ö.1957) verdiği kısa biyografi ile Ahmed Remzi Efendi'nin divanında ve mektuplarındaki notlara dayanmaktadır. İbnülemin'in bu kısa malûmatı, yakinen görüşüklerini bildiğimiz Ahmed Remzi Efendi'den almış olduğu tahmin edilebilir.² Şemseddin Efendi'nin yakın arkadaşlarından Yaşar Şâdî Bey'in (ö.1923), makalemize konu olan yazısı da muhtemelen aynı kaynağa dayanmakla birlikte, bazı önemli detayları içermektedir.

Öncelikle soyu ve ailesinden bahsedecek olursak büyük dedesi, aslen Konyalı olan Şeyh Süleyman Türâbî'dir. Önceleri ticaretle meşgul olan Süleyman Efendi, Mevlevîliğe intisap edip Sertarîk Hasan Emir Efendi'den; ayrıca bir müddet Konya'da bulunmuş olan Seyyid Şâh-ı Hindî'den hilâfet almıştır.

Süleyman Efendi, Mevlâna Dergâhı postnişinliğine çocuk yaşta atanmış olan Said Hemdem Çelebi'nin (ö.1275/1859) mürşidi olmuş, onu yetiştirdikten sonra 1242/1826 tarihinde kendi isteğiyle Kayseri Mevlevîhanesi şeyhliğine atanmış ve ailece buraya göç etmiştir. Seyyid Burhaneddin Muhakkık-ı Tirmizî'nin manevi huzurunda dokuz senelik hizmetten sonra 1251/1835 tarihinde Hakk'a yürümüştür.

Şemseddin Efendi'nin dedesi Ahmed Remzi Efendi (ö.1282/1865) ve babası Süleyman Atâullah Efendi (ö.1332/1914) de aynı mevlevîhanenin şeyhliğini yapmışlardır.³ Annesi yani Atâullah Efendi'nin eşi, ünlü mutasavvıf İbrâhîm-i Tennûrî soyundan Gavremzâde Şeyh İbrahim Efendi'nin kızı Kadriye Emetullah Hanım'dır.

Süleyman Atâullah Efendi ile Kadriye Hanım'ın çocukları, sırasıyla, (dedesinin adını taşıyan) Ahmed Remzi, Mehmed Şemseddin, Mustafa Hüsâmeddin, Osman Huldî Efendiler ile Fatma Gevher Hanım'dır.⁴

Şemseddin Efendi'nin ağabeyi Ahmed Remzi Dede (Akyürek, ö.1944), Kayseri İdâdisi'nde 10 yıl kadar ahlâk ve din dersleri öğretmenliği yaptıktan sonra, Abdülhalim Çelebi Efendi'nin (ö.1925) isteği üzerine görevinden ayrılarak 1908-1909 tarihinde bir yıl kadar Konya Mevlâna Dergâhı'nda hizmet etmiş; müteâkiben Kütahya (1909-1910, vekâleten), Kastamonu (1910-1914), Halep (1914-1918) ve Üsküdar Mevlevîhanesi (1919-1925) şeyhliklerinde

bulunmuş; ilim ve faziletiyle tanınmış bir zattır. Divan edebiyatının son dönemdeki güçlü mümessillerinden biridir.⁵

Kardeşi Hüsâmeddin Akyürek, 1914-1925 yılları arasında Kayseri Mevlevîhanesi'nin şeyhliğini yapmış; tarikatlar kapandıktan sonra ticaretle meşgul olmuş ve 1930 yılında vefat etmiştir. Hüsâmeddin Efendi, önce Konya Mevlâna Dergâhı postnişini Abdülvâhid Çelebi'nin (ö.1907) kızı Gülsüm Hanım'la evlenmiş, ondan Perran adında bir kızı olmuş; fakat geçinemeyerek ayrılmış ve daha sonra Kayseri'den bir hanımla evlenerek ondan da Hümeyrâ adında bir kızı ve Atâullah adında bir oğlu olmuştur.⁶

Diğer kardeşi Osman Huldî, 23 yaşında iken Birinci Dünya Savaşı'nda, Çanakkale'de şehit düşmüştür.⁷ Kız kardeşi Fâtıma Gevher Hanım, Miralay Besim Cûdî Bey'in oğlu Emin Kâzım Barkınay'la evlenmiş; ondan Nesîme Hâcer ve Fâtıma Kerrâ isimli iki kızı olmuştur.⁸ Ahmed Remzi Dede, Divan'ında çeşitli vesilelerle atalarını, kardeşlerini, çocuklarını ve torunlarını anmaktadır.

Şemseddin Efendi, kendisinden altı yaş büyük olmasına rağmen medrese tahsilini, ağabeyi Ahmed Remzi Efendi ile birlikte Kayseri'de tamamlamış ve Müridzâde Ali Efendi'den icazet almışlardır.⁹

Ahmed Remzi Efendi'nin tahsilde gecikmesinin sebebi şudur: Genç yaşında zekâ ve yeteneği fark edilen Remzi Efendi, 1310/1895 başlarında İstanbul'a gönderilmiş, burada bir yıl kadar Dîvân-ı Muhâsebât dairesinde çalıştıktan sonra görevlendirilmeyeceğini anlayınca 1896 başlarında memleketine dönmüş, yaşını küçültüp doğum tarihini 1293/1876 yaptırarak medreseye kaydolmuştur.

Diğer taraftan İstanbul'da iken Tâhirü'l-Mevlevî'nin (ö.1951) Yenikapı Mevlevîhanesi'nde beraber çileye soyunma teklifine, babasının muvafakat etmemesi üzerine olumlu cevap verememiştir.¹⁰

Şemseddin Efendi de mezun olduktan sonra İstanbul'a gitmiş, ağabeyi gibi bir müddet Yenikapı Mevlevîhanesi'nde ikâmet etmiş, Kayserili Hamdi Efendi'nin derslerine devam ederek icâzetname, Dârü'l-muallimîn'e giderek de diploma almıştır. Öğretmenliğe atanıp 15 yıl mülkî ve askerî mekteplerde Arapça, Farsça, Türkçe ve edebiyat dersleri vermiştir. Nişantaşı Sultânîsi'nde Arapça öğretmenliği yaparken, iki yıl süren amansız bir hastalıktan sonra 7 Rebîü'l-evvel 1340/8 Kasım 1921 tarihinde vefat etmiş ve Ahmed Remzi Efendi'nin postnişinliğini yaptığı Üsküdar Mevlevîhanesi'nin türbe kısmına defnedilmiştir. Vefatı üzerine Ahmed Remzi Efendi (ö.1944), Üsküdarlı Tal'at (ö.1926), Tâhirü'l-Mevlevî (ö.1951) gibi dönemin önde gelen edebî şahsiyetleri, onun için hazin şiirler yazmışlardır.¹¹

Şemseddin Efendi Mevlevîlik tarikatına mensuptu. Aşağıda görüleceği üzere Yaşar Şâdî Bey, kendisini Mehmed Şemseddin el-Mevlevî diye takdim ettiği gibi, Üsküdarlı Tal'at Bey şiirinde, "Mevlevî bir şâirin döndü yine dergâhına"; Tâhirü'l-Mevlevî de "Etti Şemsü'l-Mevlevî adne kufül" diyerek onun Mevlevîliğine vurgu yapmışlardır.

Âlimliği ve mutasavvıflığı yanında şairliği de bulunan ve "Şemsî" mahlâsını kullanan¹² Şemseddin Efendi'nin edebî yönüyle ilgili olarak İbnülemin şunları söylemektedir: "Elde bulunan manzumeleri, on beş, yirmi parçadan ibarettir. Nazımdaki kudretini, manzumeleri ispat ediyor. Memleketin musibetli günlerinde "Teşrih-i Ahvâl" unvanıyla yazdığı 66 beyitli ve

Hilâlin rengi solmuş hasta-i hicrâna dönmüştür

Tevrüm eylemiş bir nâzenîn cânâna dönmüştür

matlalı manzûme, tab'ındaki kuvvet ve sühûlete şâhiddir."¹³ Aynı kaynak, "Ey vâkıf-ı sır gerdiş-i ahvâle gücenme" ve "Menba-ı feyz-i hünerde bînevâdan çok ne var?" mısralarıyla başlayan gazelleri şiirlerine örnek olarak nakletmiştir.¹⁴

Ahmed Remzi Efendi ile müştereken yazdığı ve "Ey şeh-i Düldül-süvâr u mâlik-i Kanber Alî" mısraıyla başlayan manzumesi, Remzi Efendi'nin divanında mevcuttur.¹⁵ Son dönem Mevlevîlerinden Suûd Yavsi (ö.1948) tarafından derlendiğini tahmin ettiğimiz bir yazma mecmuada "Kayserili Mevlevî Şeyhzâde Muallim Mehmed Şemseddin" başlığıyla bir şiiri sunulmuştur. İlk mısraı "Rind-i bî-pervâ olur her yerde rüsvâ pâresiz"dir. Aynı mecmuada, Mehmed Şemseddin başlığıyla ve Şemsî mahlasıyla yazılmış bir şiir daha vardır. İlk mısraı, "Gönül bir vakt olur ma'mûr olursun böyle kalmazsın" şeklindedir.¹⁶ Klâsik tarzda yazılmış bu şiirlere bakıldığında, şairin sade, akıcı ve güzel bir üslûba sahip olduğu görülmekte; gazelleri biraz da Ahmed Remzi Efendi'nin üslûbunu hatıra getirmektedir.

Bunun haricinde arz ettiğimiz bilgilere ilâveten, Ahmed Remzi Efendi'nin ortanca kızı Lütfiye Cıngıllı Hanım şunları söylemektedir: "Amcalarım Mehmed Şemseddin ve Hüsâmeddin Efendiler de irfan sahibi kişilerdi. Şiirler ve kıtalar yazarlardı. Burada, Üsküdar Mevlevîhanesi'nde medfun, gönlü maârif sevgisiyle yüklü amcam Şemseddin Efendi'nin bir kıtasını yazmadan geçemeyeceğim:

Maârif bir gül-i ra'nâ, (anın) reyhânıdır tahsîl

Maârif bülbül-i gûyâ, anın elhâmıdır tahsîl

Maârifden alan behre, cehâletden olur âzâd

Umûmen derd-i insânın hemân dermânıdır tahsîl¹⁷

Tâhirü'l-Mevlevî, *Şâir Anıtları* isimli risalesinde,

“Şemseddin Efendi: Kayseri Mevlevîhanesi şeyhi Atâullah Efendi'nin ortanca mahdumu ve Üsküdar Mevlevîhanesi şeyhi Ahmed Remzi Efendi'nin biraderi olup ilim, ahlâk, fazilet sahibi bir şairdi.” dedikten sonra “Vefat Tarihi” başlığıyla yazdığı şu manzumeyi nakletmiştir:

Eylemiş ki va'de-i ömrü hulûl
 Etti Şemsü'l-Mevlevî adne kufûl
 Hâver-i irfanda bir neyyir gibi
 Fazl ile olmuş iken fahrü'l-fühûl
 Kıldı pek erken bekâya irtihâl
 Oldu kalb-i ma'rifet hakkâ melûl
 Çâre-i hükm-i kazâ teslîm iken
 Pür-teessür tab'-ı insân-ı cehûl
 Eşk-i mâtem katre-i rahmet olup
 Lutf-i Hak'la kabrine bulsun vusûl
 Rehberî-i feyz-i Mevlânâ ile
 Rûhu bezm-i akdese kılsın duhûl
 Yazdı Tâhir cevherîn târîhini
 Şems'i fazlın eyledi nâgeh ufûl [1340]

Tâhirü'l-Mevlevî"¹⁸

Diğer taraftan kaynaklara göre İstanbul'da 15 Şubat 1919 yılında Cem'iyyet-i Müderrisin adıyla kurulan, daha sonra (Kasım 1919'da) ismi Teâlî-i İslâm Cemiyeti olarak değiştirilen derneğin idare heyetinde Tâhirü'l-Mevlevî ve Şemseddin Efendi'nin de adı yer almaktadır.¹⁹ Nitekim *Mahfil*'in 18. sayısında Tâhirü'l-Mevlevî ve Cemiyet'in taziye yazısı bulunmaktadır.²⁰

Çalışmamızın asıl konusu olan “Dumû'-i Teessür” başlıklı makale, dönemin şairlerinden ve adı geçen zatlarla görüşen kişilerden biri olan Yaşar Şâdî Bey tarafından, *Mahfil* dergisinin 19 ve 20. sayılarında yayınlanmıştır.²¹

Yaşar Şâdî Bey'in asıl adı İsmail olup 1888'de İstanbul'da doğmuştur. Aslen Kayserilidir. İlk ve orta öğrenimini Fatih semtinde gördükten sonra Mercan İdâdisi'ni bitirmiş, ardından İstanbul Hukuk Mektebi'ne kaydolmuştur. Bu sırada Gümrük Müdürlüğü'nde işe girmiş, bir yıl kadar çalıştıktan sonra Boğaz'da vapurla taşımacılık için kurulmuş olan Şirket-i Hayriyye'ye geçmiştir. Şirket, öğrenimi için izin vermeyince tahsiline devam edememiş;

burada başkâtipliğe yükselmiştir. Bu sırada iki yıla yakın bir süre Ticâret-i Bahriyye Kaptan Mektebi ve Hâriç Medresesi'nde Türkçe öğretmenliği yapmıştır. Genç yaşta ortaya çıkan hastalığı nedeniyle 29.6.1923 tarihinde hayata veda etmiş, Fatih Türbesi hazîresine defnedilmiştir. Vefatı için tarih manzumesi yazarlar arasında Tâhirü'l-Mevlevî, Üsküdarlı Talat, Hammâmîzâde İhsan vardır.

Klâsik tarzı benimsemiş yazar ve şairlerden olan Yaşar Şâdî Bey, daha ziyade gazel yazmış, aşk ve sevgi konularını işlemiştir.²² Şairin,

“Bir kendi gibi zâlimi sevmiş, yanıyormuş” (Lemi Atlı, Kürdili Hicazkâr);

“Sevdim seni sevmek ne demek, anlamadın sen” (Leyla Saz, Sûzidil);

“Gam seni terk eylemez, sen eyle terk-i gam biraz” (Kâzım Uz, Şedaraban) gibi şiirleri bestelenmiştir.²³

Yaşar Şâdî Bey'i “uzun boylu, büyük vücutlu ve bir ayağı seker olduğu halde hafifü'l-vücûd ve kâr ü bârî mefkûd âdemler gibi her semte seğirdir” şeklinde tasvir eden İbnülemin, şairin eserleri ve kişiliği hakkında şu bilgiyi vermektedir: “Vefâtından üç buçuk ay evvel yazıp getirdiği terceme-i halde ‘Biri aruz, diğeri hece veznindeki âsâra mahsûs olarak iki kıt'a defter-i eş'arımla hutût-ı meşâhîri hâvî mecmûa-i hâtîrâtım vardır’ diyor. Eş'arını arkadaşları toplayıp saklamak niyetinde idiler. Sonra ne yaptılar bilmiyorum.” (...) Tahsîli noksan ise de tabiatı müsâid olduğundan ‘Gam seni terk eylemez, sen eyle terk-i gam biraz’ şarkısı gibi güzel manzûmeler yazmıştır. Müstaid, mümtezic, uslu, büyüklüğe ve büyüklerle ihtilâta âşüfte-dil ve gayr-i müteehhil idi. Bi'n-nisbe genç ve cismen sağlam iken vefatına teessüf etmiştik.”²⁴

Zikri geçen *Defter-i Meşâhîr*, dönemin birçok âlim, yazar, şair ve sanatkârının kendi el yazılarıyla yazdıkları makale, fıkra, şiir ve saireden oluşan kıymetli bir derlemedir; yakın zamanda yayın sahasına çıkarılmıştır.²⁵

Mevlevî muhitiyle de iyi ilişkiler içinde bulunduğu anlaşılan ve Tâhirü'l-Mevlevî'nin çıkardığı *Mahfil* dergisinin yazar kadrosu içinde yer alan Yaşar Şâdî Bey'in²⁶ Muallim Şemseddin Efendi'nin vefatı üzerine kaleme alıp zikredilen derginin 19 ve 20. sayılarında neşrettiği yazının metni şöyledir:

Dumû'-i Teessür

Geçenlerde Emin Hâkî'nin²⁷ acıklı bir sûrette irtihâli münasebetiyle yazdığım bir makâle-i perîşanda da bahsetmiş olduğum vechile hayatımda en ziyade mûcib-i teessür olan şey, memleketimizde zuhûr eden erbâb-ı isti'dâdın, îcab eden yerlerden, hakkıyla himaye görememesi ve her nasılsa yetişmiş olan erbâb-ı kemâlin de hakk-ı müktesebi olan refâha bedel, envâ-i âlâm u ihtiyac içerisinde sönüp gitmesidir.

Pek çok nevâkısıyla beraber -hakka'l-insâf söylemek lâzımsa- bugün, evvelki kadar müteneffiri olmadığımız devr-i sâbıkta bâriz bir sûrette nazar-ı iktirâba çarpan bu hal, devr-i münif-i meşrûtiyette daha üryan bir şekilde tezâhür etmiş ve hatıra gelmeyen birtakım zevâtı, hatırlarından geçmeyen menâsıb-ı âliyye ref' ü is'âd eden bu devr-i semîh, bir avuç erbâb-ı fazl u kemâli, ale'l-âde himayeye bile tenezzül etmemiş ve ez cümle hasâis-i bergüzîdelerine mukârin vufûr-i ilm ü fazllarıyla mümtâz olan Muallim Cûdî Efendi²⁸ ve emsâli nevâdiri, sultânî muallimliğinden yukarı çıkararak birer encümen-i âlî-i ilmîye azâ olsun, tayin edememiştir: “*Tüfû bâd ber çerh-i gerdân tüfû.*”²⁹

Nişantaşı Sultânîsi Arabî muallimi iken geçen Rebü'l-evvelin yedinci günü âzim-i gülşen-sarâ-yı bekâ olan muhibb-i nezâhetmendim, edîb-i fâzıl Şemseddin Efendi de yüreğimde büyük bir cerîha-i elem bırakan bu zümre-i fuzalâdandır.

*Görürüm ki sipihr-i kec-reftâr
Eder erbâb-ı cehle bezl-i ni'am
Bana vermez taayyüşümde medâr
Beni fâzıl mı zanneder bilmem
Adanalı Ziya Bey³⁰*

Süleyman Türâbî Hazretleri gibi bir mürşid-i rûşen-zamîrin hafîd-i necîbi ve Üsküdar Mevlevî şeyhi Ahmed Remzi Efendi Hazretleri gibi bir ârif-i hakâik-nazarın birâder-i edîbi bulunan merhûm, pek sevdiğim ve hürmet ettiğim zevât-ı muhtermeden idi. Kendileri, yüksek bir pâye-i irfâna mâlik ve elsine-i selâsede tertîb-i şî're ve tekellüme kâdir, halûk, ârif, nüktedan, meclis-ârâ bir zât-ı âlî idiler. Hânedân-ı fazîletlerine olan fart-ı tereddüdüm hasebiyle bazı geceler, Hoca Hüsni Efendizâde fâzıl-ı lebîb Necâti Efendi³¹ ve Trabzon eşref-i eşrâfından edîb-i necîb Hammâmizâde İhsan Beyefendi³² biraderlerimizle külbe-i ahzânımı tenvîr ve teşrîf ederlerdi. Hâtıra-i nûşînini bugün, zehr-âbe-i teessürle hissetmekte olduğum o geceler, benim için ne büyük birer leyle-i mes'adetti.

Merhûm, meşhûn-i irfân olan kuvvetli hâfızasından birçok beyitler okur, sevk-i münâsebetle zarîfâne fıkralar naklede, pek şâirâne ve nükte-perdâzâne sohbetiyle kalbimi tenşît ederdi. Hulâsa Hazret-i Mevlânâ'nın bu bende-i hâlîsi, hasîsa-i ihlâs u vefâkârînin timsâl-i müşahhası ve

*Şâir demek ehl-i dil demektir
Hoş-meşreb ü mu'tedil demektir³³*

beytinin tamamen mâ-sadakı idiler. Kendisi, bütün safahât-ı hayâtında semiyî-i mübâreki Cenâb-ı Şems'in,

Ber tevekkül hemçü İbrâhîm bâş

Âteş-i Nemrûd reyhânet konem³⁴

hükm-i hakîmânesine tevfiik-i hareket ederek ömr-i nezîhini gâyet mütevekkilâne ve mütevâzîâne geçirmiş olduğundan, kaviyyen ümid ederim ki Hâlık-ı zîşan Hazretleri, âteş-i dûzahtan tamamen âzâd ve rûh-ı pür-fütûhunu riyâz-ı mağfiretinde reyhân-ı lutf u inâyetiyle şâd buyurmuştur.

İrfân-ı memleket nâmına kendilerinden pek çok şeyler beklediğim bir zamanda ve henüz genç denilebilecek bir sinde, uzun müddet esîr-i firâş-i ıztırâb olarak terk-i tennûre-i hayât etmesi beni fevka'l-âde dil-hûn etmiştir. [Mâ-ba'dî var.]

[Geçen nüshadan mâ-ba'd.]

Elde edebildiğim tercüme-i halleri ber-vech-i âtîdir.

Merhûm Mehmed Şemseddîn el-Mevlevî Hazretleri, Mehmed Saîd Hemdem Çelebi Hazretleri'nin mürşid-i âlî-tebârî Şeyh Seyyid Süleyman Türâbî Hazretleri'nin hafîdi³⁵, Kayseri Mevlevî şeyhi Süleyman Atâullah Dede Efendi merhûmun mahdûmu ve el-yevm Üsküdar Mevlevîhâne-i irfan-lânesi postnişini sâlifü'l-arz Ahmed Remzi Efendi Hazretleri'nin birâderidir.

1295 târîh-i hicrîsinde (1878) Kayseri Mevlevîhanesi'nde tennûre-pûş-ı vücûd ve dâhil-i semâhane-i şühûd olarak pederleri merhûmun zîr-i terbiye ve himâyesinde eniştelere, ulemâ-yı benâmdan Göncüzâde Nuh Necâti Efendi³⁶ merhûmdan ve bi'l-âhare Mürîdzâde Hoca Ali Efendi'den³⁷, biraderleriyle ahz-ı icâzet ve İstanbul'a gelip bir müddet Yenikapı Mevlevîhanesi'nde istifâza ettikten sonra Kayserili Hamdi Efendi merhûmun³⁸ dersine ale't-tertib muvâzabet ve bu esnâda Dâru'l-muallimîn'e müdâvemet ederek her iki mekseb-i irfandan aliyü'l-a'lâ derecede iktisâb-ı icâzet etmiştir.

Elde olan âsâr-ı şi'riyesi on beş - yirmi parçadan ibâret ise de her birisi bir divan değer nümûne-i belâgattendir. Üstâd-ı mükerrrem Ali Emîrî Efendi³⁹ Hazretleri'nin mukaddemâ neşretmiş olduğu *Tarih ve Edebiyat* mecmuasında intişâr etmiş olan "Teşrih-i Ahvâl" ünvanlı ve

Hilâlin rengi solmuş haste-i hicrâna dönmüştür

Tevrüm eylemiş bir nâzenin cânâna dönmüştür

matla'lı manzûmesi, selâset ve hürriyet-i tab'ına delâlet eden âsâr-ı bergüzîdesindedir.⁴⁰

Mülkî ve askerî mekâtib-i resmîyede Arabî, Fârisî, Türkî ve Edebiyyât-ı Osmâniyye muallimliklerinde on beş seneyi mütecâviz bir zaman îfâ-yı hüsn-i

hıdmet etmiş ve bir hayli talebe yetiştirmiş ve kudret-i refi-i ilmîsi beyne'l-akrân kendisini “Hoca” nâmıyla yâd ettirmiştir.

Yukarıda arzetmiş olduğum vechile mübtelâ olduğu derd-i devâ-nâ-pezîr, iki seneden beri son vazifesi olan Nişantaşı Sultânisi Arabî muallimliğine devama müsâade etmemiş ve nihâyet geçen Rebû'l-evvelin yedinci salı günü âzim-i semâhane-i likâ ve Üsküdar Mevlevîhanesi türbe-i şerîfesinde inzivâ-güzîn-i bekâ olmuştur.

Hüsn-i hâtimeye mazhariyetlerine delâlet edecek tecelliyât-ı kudsiyyedendir ki kendileri hâlet-i nez‘de iken birader-i ekber ü ekremîlerine, “Hatırıma, *Âdâb ile gel huzûr-ı Hakk’a* sözünden başka bir şey gelmiyor” demişler ve Hazret-i Şems’in,

Âdem ez âlem-i ulvîst ne süflî der-yâb

Cünbiş ü gerdiş-i in günbed-i devran edebest

beyt-i muallâsını hırz-i bâl ü mîzân-ı ef‘âl ittihâz ettiklerini yevm-i visâllerinde de bi‘l-fi‘l isbat buyurmuşlardır.

İrtihâllerine üstâd-ı fazîlet-perver Üsküdarlı Tal‘at Beyefendi’nin⁴¹ ve birâder-i zî-kemâllerinin söyledikleri târîh-i güzîn ü hazînleri takdim ediyorum.

Cenâb-ı Hak, rûh-ı muazzezlerini eltâf-ı mâ-lâ-nihâyesine mazhar ve birâder-i büzürgvarları, üstâd-ı irfân-penâhımız Remzi Dede Efendi Hazretleri’ni kemâl-i sıhhat ve saâdetle mâ-dâme’l-melevân muammer buyursun. 6 Kânûn-i evvel 337, Yaşar Şâdî.

Üsküdarlı Tal‘at Beyefendi’nin kıt‘a-i târihiyyeleridir:

Mevlevî bir şâirin döndü yine dergâhına

Rahmetinden hep niyâz eyler bunu erbâb-ı hâl

Rûhunu âd eyle yaz târîh-i cevherdârını

Yâ ilâhî etti Şemseddin Efendi irtihâl [1340]

Birâder-i âlîlerinin târîh-i hazînidir:

Nûr-ı dîdem, kardeşim, ey şâir-i rûşen-zamîr

İğtirâbın maşrık-ı ervâha mı kasd-ı vusûl

Söylemiştin ki “Huzûr-ı Hakk’a gel âdâb ile”

Da‘vet-i izzet vukûu, zâtını kıldı acûl

Hânikâh-ı aşk u vuslatta kemâl-i vecd ile

Sohbet-i bî-harf ü savta vâsıl ol vefka’l-usûl

Neyleyim târîh-i fevtin söyleyim ben öyle mi?

Hikmet-i Rabbü'l-felaktır hayret-efzâ-yı ukûl

Düştü târîh-i vefâtıyla iki gözden cihan

Âh Şemseddin Efendi genç iken etti ufûl"⁴²

Dumû‘-i Teessür, yani hüznün gözyaşları başlığını taşıyan bu makaledeki bilgileri, önemine binâen, yazarın ağzından şöyle özetlemek mümkündür:

“Hayatta en üzüldüğüm konu, ülkemizdeki kabiliyetli insanların ve kemâl ehlinin, gerektiği şekilde ilgi ve himaye görmemesi, onların türlü sıkıntı ve ihtiyaç içinde kaybolup gitmeleridir. Önce istibdad, sonra ve daha bariz olarak Meşrutiyet döneminde hakketmeyen insanlar, yüksek mertebelere ermiş, lâyük olanlara ise sahip çıkılmamıştır.

Nişantaşı Sultânîsi’nde Arapça öğretmeni olarak görevli iken 7 Rebü’l-evvel 1340/8 Kasım 1921 tarihinde bekâ âlemine göç eden aziz dostum, faziletli edip Şemseddin Efendi de bu zümredendir. Süleyman Türâbî Hazretleri gibi değerli bir şeyhin seçkin torunu, Üsküdar Mevlevîhânesi şeyhi Ahmed Remzi Efendi gibi bir hakikat ehlinin kardeşi olan merhum, çok sevdiğim ve saygı duyduğum zatlardandı. Kendisi yüksek bir irfana sahip, üç dilde konuşan ve şiir yazabilen güzel huylu, ârif, nüktedan, sevilen ve aranan bir kişiydi.

88

Kendisiyle yakinen görüştüğümüzden, bazı geceler değerli üstat Hoca Hüsni Efendizâde Necâti ve Trabzon eşrafından seçkin bir edip olan Hammâmizâde İhsan Beyefendilerle birlikte hanemi teşrif ederdi. Tatlı hatırası bugün acı bir hüzne dönmüş olan o geceler, benim için ne büyük bir mutluluk vesilesiydi. Merhum, irfan dolu güçlü hâfızasından birçok beyitler okur, münasebet düştükçe fıkralar anlatır, şairane ve incelik dolu sohbetiyle beni neşelendirirdi.

Hâsılı Hz. Mevlâna yolunun seçkin bir müntesibi, samimiyet ve vefakârlığın açık örneği olan bu zat, ehl-i dil, meşrebi güzel ve mutedil bir kimse idi. Bütün hayatı boyunca Hz. İbrahim gibi tevekkül ve tevazu içerisinde yaşamış olduğundan, kuvvetle ümit ederim ki Yüce Allah, kendisini cehennem ateşinden tamamen azat edecek; yüksek ruhunu af ve mağfireti, lütuf ve keremiyle şâd edecektir. Memleket irfanı adına kendisinden çok şey beklediğim bir zamanda henüz genç sayılabilecek yaşta hastalığa yakalanıp uzun süre yatağa bağlı kaldıktan sonra hayata veda etmesi, beni fevkalâde üzmüştür.

Elde edebildiğim malûmata göre hal tercümesi şöyledir: Merhum Merhûm Mehmed Şemseddîn el-Mevlevî, Mehmed Saîd Hemdem Çelebi Hazretleri’nin kıymetli mürşidi Şeyh Seyyid Süleyman Türâbî Hazretleri’nin soyundan olup Kayseri Mevlevîhanesi şeyhi merhum Atâullah Efendi’nin oğludur. Hâlen Üsküdar Mevlevîhanesi şeyhi olan Ahmed Remzi Efendi’nin kardeşidir. 1295/1878 senesinde Kayseri’de doğmuş, babasının terbiyesiyle yetişmiş, önce

Kayseri'nin tanınmış hocalarından olup enişteleri bulunan Gönçüzâde Nuh Necâti Efendi merhûmdan okumuş, bilâhare Mürîdzâde Hoca Ali Efendi'den tahsil görüp ağabeyi Ahmed Remzi Efendi ile birlikte icazet almıştır.

Ardından İstanbul'a gelip bir müddet Yenikapı Mevlevîhânesi'nde ikâmet ettikten sonra Kayserili Hamdi Efendinin derslerine düzenli olarak devam etmiş; ondan da icazetname almıştır. İstanbul'daki tahsili esnasında Dâru'l-muallimîn'e de devam ederek pekiyi dereceyle diploma almıştır. Öğretmen olarak 15 yılı aşkın bir süre mülkî ve askerî mekteplerde Arapça, Farsça, Türkçe ve Osmanlı Edebiyatı dersleri vermiş; birçok talebe yetiştirmiş, yüksek ilmî seviyesinden dolayı "Hoca" unvanıyla anılmıştır.

Şairliği de bulunan Şemseddin Efendi'nin elde bulunan şiirleri 15-20 parçadan ibaret ise de her biri bir divan kıymetinde olan belâgat örneklerindedir. Saygıdeğer üstat Ali Emîrî'nin çıkardığı Târîh ve Edebiyyât mecmuasında yayınlanan "Teşrîh-i Ahvâl" (Durumların İzahı) başlıklı manzume, dilindeki akıcılığı ve hür tabiatını gösteren seçkin eserlerdendir.

Nişantaşı Sultânîsi'nde Arapça öğretmenliği yaparken ortaya çıkan ve iki yıl süren bir hastalıktan sonra 7 Rebü'l-evvel 1340/8 Kasım 1921 tarihinde vefat etmiş ve Üsküdar Mevlevîhanesi'nin türbe kısmına defnedilmiştir. şu hadise, ömrünün güzel bir şekilde sonuçlandığını gösteren ilâhi tecellilerdendir: Vefatı sırasında ağabeyi Ahmed Remzi Efendi'ye "Hatırıma, *Âdâb ile gel huzûr-ı Hakk'a* sözünden başka bir şey gelmiyor" demiş ve Hz. Mevlâna'ya nisbet edilen,

Âdem ez âlem-i ulvîst ne süflî der-yâb

Cünbiş ü gerdiş-i in günbed-i devrân edebest

"Bil ki insan, yüksek bir âlemden gelmiştir, alçak bir âlemden değil! Bu âlemin hareketi ve dönüşü ise edep iledir." beytindeki prensibi yaşam tarzı olarak benimsediğini, son nefesinde bile göstermiştir.

Vefat tarihi için faziletli üstat Üsküdarlı Tal'at Bey'in seçkin ve hazin manzumesini takdim ediyorum. Cenâb-ı Hak aziz ruhunu, sonsuz lütuflarına mazhar eylesin. Ağabeyi, yüksek irfan sahibi üstâdım Ahmed Remzi Efendi'ye sağlık ve afiyetle uzun ömürler versin. 6 Kânûn-i Evvel 337/6 Aralık 1921, Yaşar Şadî."

Sonuç

Son dönem Mevlevî şahsiyetlerden biri olan Muallim Mehmed Şemseddin Efendi (1878-1921) Üsküdar Mevlevîhanesi son postnişini Ahmed Remzi Akyürek'in (ö.1944) kardeşidir. Kayseri ve İstanbul'da geçirdiği tahsil hayatından sonra İstanbul'da öğretmenlik görevine başlamış, askerî ve mülkî

okullarda 15 yıl Arapça, Farsça, Türkçe ve Osmanlı Edebiyatı muallimliği yapmıştır.

Klâsik tarzda Şemsî mahlâsıyla şiir yazan ve toplumsal meselelerle de ilgilenen bu değerli zat, iki yıl kadar süren bir hastalık devresinden sonra 18.11.1921 tarihinde vefat etmiş ve Üsküdar Mevlevîhanesinin türbe kısmına defnedilmiştir.

Kaynaklarda hakkında çok az bilgi bulunan Şemseddin Efendi'nin hayatı, eserleri ve fikirlerinin aydınlatılmasında, dönemin yazar ve şairlerinden Yaşar Şâdi Bey'in, *Mahfil* dergisinin 19 ve 20. sayılarında yayınladığı "Dumû'-i Teessür" başlıklı makale, önem arz etmektedir.

Muallim Şemseddin Efendi'nin şahsiyeti ve sanatı hakkında yazılanlar, onun gerek Mevlevîlik, gerekse kültür ve edebiyat tarihimiz açısından ihmal edilemeyecek bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Bu yazı ile söz konusu makale ve yazarı tanıtılmış, makalenin metni Latin harflerine aktarılarak sunulmuş, gerekli yorum ve izahlar yapılmış, böylece kenarda kalmış önemli bir zatın daha fazla tanıtılması sağlanmıştır.

Kaynakça

Akyürek A.R. *Mecmûa*, Selçuk Ün. Ktp. Uzluk Arşivi, Y52, Konya.

90 _____, (1987). *Ahmet Remzi Akyürek ve Şiirleri (Dîvân)*, (nşr. Hasibe Mazıoğlu), Ankara: Sevinç Matbaası.

_____, (2022). *Dost, Mevlânâ: Üsküdar Mevlevîhanesi Son Postnişini Ahmed Remzi Akyürek'in Prof.Dr.Feridun Nâfiz Uzluk'a Gönderdiği Mektuplar*, (nşr.Yakup Şafak-Yusuf Öz), İstanbul: Ketebe Yay.

Bektaş, E. (1993). "Cudi Efendi, Muallim", *DİA*, C.VIII, s.80, İstanbul.

Berk, S. (2015). "Yaşar Şâdi Efendi'nin Hutût-ı Meşâhir İsimli Hatıra Defteri ve Muhtevası", *FSM İlmî Araştırmalar*, (S.5, s.149-215), İstanbul.

Cıngıllı, L. (1983). "Babam Ahmet Remzi Akyürek (Remzi Dede)" *Erciyes*, (Yıl:6, S.68, s.4-5), Kayseri.

Çapraz, E. (2014). *Fahri Bilge Bilge Derlemeleri Kayseri ve Yöresi Halk Şairleri*, Kayseri: Talas Belediyesi Kültür Yay.

Emîrî, A. (1335/1919). "Teşrih-i Ahvâl", *Osmanlı Târîh ve Edebiyyât Mecmûası*, C.II, S.13, s.241-246.

İhsanoğlu, E. (2011). "Teâlî-i İslâm Cemiyeti", *DİA*, C.40, s.207-208, İstanbul.

İnal, (İbnülemin) M.K. (1930-1942). *Son Asır Türk Şairleri*, I-IV, İstanbul: Dergâh Yay.

Karahan, A. (1988). "Adanalı Ziya", *DİA*, C.I, s.353, İstanbul.

- Mecmûa-i Eş'âr*, Milli Kütüphane, 06 HK 3656 (Adnan Ötügen Kitaplığı), s. 146, 98.
- Olgun, T. (1995). *Çilehâne Mektupları*, (nşr. Cemal Kurnaz-Gülgün Erişen), Ankara: Akçağ Yay.
- Özdamarlar, K. (1983). “Ahmet Remzi Akyürek Üzerine Notlar”, *Erciyes*, (Yıl:6, S.68, s.35-39), Kayseri.
- Satoğlu, A. (2002). *Kayseri Ansiklopedisi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- Şâdi, Y. (1340/1921) “Dumûğ-i Teessür”, *Mahfil*, (C.II, S. 19, s.118-119), İstanbul.
- _____, (1340/1922) “Şemseddin Efendi'nin Târîh-i İrtihâli”, *Mahfil*, (C.II, S.20, s.143-144), İstanbul.
- _____, (2021). *Defter-i Meşâhîr Bir Devre Şahidlik (1920-1922)*, (nşr.ve trc. S.Berk-A.Uçar-M.Qurbani), İstanbul: Ketebe Yay.
- Şafak, Y. (2021). “Üsküdar Mevlevîhanesi Son Postnişini Ahmed Remzi Dede'nin Soy Risalesi”, *Mevlâna Araştırmaları* 7, (s.113-132), Ankara: Akçağ Yay.
- Tâhirü'l-Mevlevî, (1340/1921). “Şemseddin Efendi'nin İrtihâli ve Tarihi”, *Mahfil*, (C.II, S.18, s.108), İstanbul.
- _____, (2005). *Şâir Anıtları*, (nşr.Mehmet Atalay), Erzurum.
- Tayşi, M.S., (1989). “Ali Emîrî Efendi”, *DİA*, C.II, s.390-391, İstanbul.
- Uzun, M.İ. (1997). “Hamâmîzâde Mehmed İhsan”, *DİA*, C.XV, s.435-436, İstanbul.
- Vassâf, H. (2006). *Remzinâme*, (nşr.Yakup Şafak), Konya: Tekin Kitabevi.
- Veled Çelebi, Ahmed Remzi, Tâhirü'l-Mevlevî. (2007). *Feridun Nâfiz Uzluk'a Gönderilen Mevlevî Mektupları*, (nşr.Yakup Şafak-Yusuf Öz), Konya: Tekin Kitabevi.
- Yavuz, Y.Ş. (1995). “Elmalılı Muhammed Hamdi”, *DİA*, C.XI, s.57-62, İstanbul.
- Zamantılı, A. (1983). “Yine Remzi Dede”, *Erciyes*, (Yıl:6, S.68, s.21-23), Kayseri.

<https://ganjoor.net/Firdevsi>, *Şâh-nâme*, Erişim 20.11.2023.

- ¹İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, İstanbul, 1930-1942, C.IV, s.1805-1806; C.III, s.1427-1430; Ahmed Remzî Akyürek, *Ahmet Remzi Akyürek ve Şiirleri*, nşr. Hasibe Mazıoğlu, Ankara, 1987 (Bu makalede *Dîvân* kısaltmasıyla verilecektir.); giriş, s.25'te adı, Ahmed Remzi Efendi'nin kardeşleri arasında sayılırken hakkında sadece şu bilgi verilmiştir: "Mehmet Şemseddin Efendi [Galatasaray Lisesi Öğretmeni]." *Son Asır Türk Şairleri*'nde ve Ahmed Remzi Efendi'nin hazırladığı soy risâlesinde de adı, Mehmed Şemseddin'dir; bkz. Yakup Şafak, "Üsküdar Mevlevîhanesi Son Postnişini Ahmed Remzi Dede'nin Soy Risalesi", *Mevlâna Araştırmaları* 7, (Akçağ Yayınları). Ankara, 2021, s.128.
- ²Abdulkadir Zamantılı, "Yine Remzi Dede", *Erciyes*, Yıl:6, S.68 (Ağustos-1983), s.21; İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, C.III, s.1427-1430.
- ³Süleyman Tûrâbî Efendi ve oğlu Ahmed Remzi Efendi, mezkûr Mevlevîhane'nin içerisinde; torunu Atâullah Efendi ile onun oğlu Remzi Efendi, Mevlevîhane'nin hazîresinde medfundurlar. Bkz.Kadir Özdamarlar, "Ahmet Remzi Akyürek Üzerine Notlar", *Erciyes*, Yıl:6, S.68 (Ağustos-1983), s.38.
- ⁴Ahmed Remzi Akyürek, (*Dîvân*), s.24-28; Hüseyin Vassâf, *Remzinâme*, nşr.Yakup Şafak, Tekin Kitabevi Yay., Konya, 2006, s.5-8; Yakup Şafak, "Üsküdar Mevlevîhanesi Son Postnişini Ahmed Remzi Dede'nin Soy Risalesi", *Mevlâna Araştırmaları* 7, Akçağ Yayınları, Ankara, 2021, s.116 vd.
- ⁵ Ahmed Remzi Akyürek, (*Dîvân*), s.15-16 (giriş); Hüseyin Vassâf, *Remzinâme*, s.32-47.
- ⁶ Ahmed Remzi Akyürek, (*Dîvân*), s.25 (giriş), 185; Veled Çelebi, Ahmed Remzi, Tâhirü'l-Mevlevî, *Feridun Nâfiz Uzluk'a Gönderilen Mevlevî Mektupları*, nşr. Yakup Şafak-Yusuf Öz, Tekin Kitabevi, Konya, 2007, s.104, 129, 134; Ahmed Remzi Akyürek, *Dost, Mevlânâ: Üsküdar Mevlevîhanesi Son Postnişini Ahmed Remzi Akyürek'in Prof.Dr.Feridun Nâfiz Uzluk'a Gönderdiği Mektuplar*, nşr. Yakup Şafak-Yusuf Öz, Ketebe Yay., İstanbul, 2022, s.283-284.
- ⁷ Ahmed Remzi Akyürek, (*Dîvân*), s.25 (giriş), 145, 154.
- ⁸ Ahmed Remzi Akyürek, (*Dîvân*), s.25 (giriş); Veled Çelebi, Ahmed Remzi, Tâhirü'l-Mevlevî, *Feridun Nâfiz Uzluk'a Gönderilen Mevlevî Mektupları*, s.101.
- ⁹ İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, C.IV, s.1805; Abdullah Satoğlu, Kayseri Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 2002, s.330.
- ¹⁰ Bkz. Hüseyin Vassâf, *Remzinâme*, s.7-11, 34.
- ¹¹ Yaşar Şâdî, "Dumûğ-i Teessür", *Mahfil*, C.II, S. 19 (Cemâziye'l-evvel 1340/ Aralık1921), s.118-119; aynı müel. "Şemseddin Efendi'nin Târih-i İrtihâli", *Mahfil*, C.II, S.20 (Cemâziye'l-âhir 1340/Ocak 1922), s.143-144.
- ¹² İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, C.IV, s.1805; Ahmed Remzî Akyürek, (*Dîvân*), s.84.
- ¹³ İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, C.IV, s.1805. Söz konusu manzûme ve şairi hakkında Ali Emîrî tarafından yazılan not için bkz. *Osmanlı Târih ve Edebiyyât Mecmûası*, C.II, S.13 (1335), s.241-246.
- ¹⁴ İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, C.IV, s.1806.
- ¹⁵ Ahmed Remzî Akyürek, (*Dîvân*), s.84.
- ¹⁶ Bkz. *Mecmûa-i Eş'âr*, Milli Kütüphane, 06 HK 3656 (Adnan Ötügen Kitaplığı), s.146, 98.

- ¹⁷ Lütfiye Cingilli, “Babam Ahmet Remzi Akyürek (Remzi Dede)” *Erciyes*, Yıl:6, S.68 (Ağustos-1983), s.4. (Makalenin dipnotunda verilen bilgiye göre, yazının ilk yayın tarihi ve yeri 25 Kasım 1944 tarihli ve 9643 sayılı *Vakit* Gazetesi’dir.)
- ¹⁸ Tâhirü’l-Mevlevî, *Şâir Anıtları*, nşr. Mehmet Atalay, Erzurum, 2005, s.25-26.
- ¹⁹ Ekmeleddin İhsanoğlu, “Teâlî-i İslâm Cemiyeti”, *DİA*, C.40 (2011), s.207-208.
- ²⁰ Tâhirü’l-Mevlevî, “Şemseddin Efendi’nin İrtihâli ve Tarihi”, *Mahfil*, C.II, S.18 (Rebîü’l-âhir 1340/ Aralık1921), s.108.
- ²¹ Yaşar Şâdi, “Dumûğ-i Teessür”, *Mahfil*, C.II, S. 19 (Cemâziye’l-evvel 1340/ Aralık1921), s.118-119; aynı müel. “Şemseddin Efendi’nin Târih-i İrtihâli”, *Mahfil*, C.II, S.20 (Cemâziye’l-âhir 1340/Ocak 1922), s.143-144.
- ²² İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, C.III, s.1753-1756; Tâhirü’l-Mevlevî, *Şâir Anıtları*, nşr.Mehmet Atalay, Erzurum, 2005, s.27-28; Erhan Çapraz, *Fahri Bilge Bilge Derlemeleri Kayseri ve Yöresi Halk Şairleri*, Talas Belediyesi Kültür Yay., Kayseri, 2014, s.122.
- ²³ İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, C.III, s.1755.
- ²⁴ İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, C.III, s.1754-1755.
- ²⁵ Süleyman Berk, “Yaşar Şâdi Efendi’nin Hutût-ı Meşâhir İsimli Hatıra Defteri ve Muhtevası”, *FSM İlmî Araştırmalar*, S.5 (2015), s.149-215; Yaşar Şâdi Efendi, *Defter-i Meşâhir Bir Devre Şahidlik (1920-1922)*, nşr.ve trc. S.Berk-A.Uçar-M.Qurbani, Ketebe Yay., İstanbul, 2021.
- ²⁶ Osman Erginöz, *Mahfil Mecmuası ve Tahlilî Fihristi*, Marmara Üniversitesi SBE, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007, s.58.
- ²⁷ Emin Hâkî, 1889’da İstanbul’da doğmuş, orta tahsilini müteakip Defter-i Hâkânî Muhasebe (daha sonra Mektûbî) Kalemî’nde memur olarak çalışmıştır. Balkan Savaşı’na gönüllü olarak katılmış; Birinci Dünya Savaşı’na başçavuş olarak iştirak etmiştir. Dönüşünde verem hastalığına yakalandığı için çalışmamış; geçim zorluğuna düşmüş; hatta annesi, gerekli ilaçları temin edemediğinden oğlunu kurtaramamış; 2.4.1921 tarihinde vefat etmiştir. Yeterli tahsili olmadığı halde yetenekli bir edip olarak ömür boyu şiirler neşretmiş; *İ’tisâm, Sebîlü’r-reşâd* gibi mecmualarda yazılar yazmış; *İnkılâb-ı Edebî* adıyla bir mecmua yayınlamış, *Mekteb* gazetesinin yazı işlerini üstlenmiştir. Bilhassa Mehmed Âkif Bey üslûbunda yazdığı şiirlerde muvaffakiyeti görülmüştür. Mevlevîlik tarikatına bağlı olan şairin hazin vefatına Üsküdarlı Tal’at, Ahmed Remzi Dede, İhsan Mahvî gibi şairler tarafından tarih manzumeleri yazılmıştır. Bkz. İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, C.I, s.510-512; Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*, İst., 1936-1945, s.1237-1240; *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, Ankara, 2004, C.IV, s.342.
- ²⁸ Son devrin tanınmış muallim ve şairlerinden İbrahim Cûdî Efendi, 1850 yılında Merzifon’da doğmuş, daha tahsili sırasında öğretmenliğe tayin edilmiş, İstanbul ve Selânik’te Türkçe ve Arapça (daha sonra edebiyat ve felsefe) öğretmenliği yapmıştır. İkinci Meşrutiyetten sonra açılan Meclis’e önce Amasya, sonra (1917’de) Isparta mebusu seçilmiştir. Çeşitli idâdi ve sultânî mekteplerinde öğretmenliğini de sürdüren Cûdî Efendi, 1921 yılında emekli olmuş, 17.9.1931 tarihinde de vefat etmiştir. Muallim Naci ve Yenişehirli Avni tesirinde kalan Muallim Cûdî, bir divan teşkil edecek kadar şiir yazmıştır. Bkz. Ekrem Bektaş, “Cudi Efendi, Muallim”, *DİA*, C.VIII (1993), s. 80.

- ²⁹ Firdevsi'nin Şehnamesi'nden bir mısra; manası: "Dönen feleğe yazıklar olsun." <https://ganjoor.net/Firdevsi>, *Şâh-nâme*, Pâdşâhî-i Yezdgird, Bahş 3, Erişim 20.11.2023.
- ³⁰ Adanalı Ziya yakın dönem Türk edebiyatında daha çok hicivleriyle tanınmış bir şairdir. Şiire ve edebiyata büyük bir kabiliyeti olmasına, hatta devrinde adı, eski edebiyatı temsil eden şairler arasında ön sıralarda zikredilmesine rağmen derbeder ve talihsizliklerle dolu bir hayat sürmüştür, 1932 yılında ölmüştür. Bkz. Abdülkadir Karahan, "Adanalı Ziya", *DİA*, C.I, s.353.
- ³¹ Hayatını okumaya ve okutmaya adanmış Trabzonlu Hüseyin Hüsnü (1840-1909) ve oğlu Necati Efendiler için bkz. İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, C.II, s.670-680.
- ³² Son devrin tanınmış şair ve yazarlarından Hamâmizâde İhsan Bey, 1885 yılında Trabzon'da doğmuş, tahsilden sonra genç yaşta bu şehirdeki edebî faaliyetlere katılmış; öğretmenlik yapmış; Birinci Dünya Savaşı öncesinde İstanbul'a göç etmiş; burada mesleğine devam etmiştir. Önemli ölçüde kendi kendini yetiştirmiş biri olan İhsan Bey tarih, biyografi, bibliyografya, mahalli dil ve folklor üzerine araştırmalar yapmıştır. Trabzon ve İstanbul'daki birçok gazete ve dergide yazılar yazmış, şiirler neşretmiş; bir kısmı basılmamış veya tamamlanmamış olan birçok eser kaleme almıştır. Çeşitli dernek ve cemiyetlerde görev almış olan İhsan Bey, Divan edebiyatını iyi bilen, nüktedan, zeki, zarif biri olarak tanınmış, dürtüst ve tanınmış kişiliğiyle devrin edebiyatçıları arasında sevilen ve aranan bir kişi olarak temayüz etmiştir. 11 Mayıs 1948'de vefat etmiş, Edirnekapı Şehitliği'ne defnedilmiştir. Bkz. Mustafa Uzun, "Hamâmizâde Mehmet İhsan", *DİA*, C.XV (1997), s.435-436.
- ³³ Şeyh Gâlib'in (ö.1799) *Hüsn ü Aşk*'ta geçen bir beyttir.
- ³⁴ Tercümesi: "Tevekkülde Hz. İbrâhim gibi ol ki Nemrut'un ateşini senin için gülistan yapayım." Mevlâna'ya nisbet edilen bir şiiirdendir; ancak Furûzanfer neşrinde yoktur. Yazarın, "Cenâb-ı Şems'in" demesi, Mevlâna'nın şiirlerinde ekseriyetle kullandığı Şems mahlûsı sebebiyle olmalıdır.
- ³⁵ Makalemizin giriş kısmında arz ettiğimiz gibi Süleyman Türâbî, Şemseddin Efendi'nin dedesinin babasıdır.
- ³⁶ Ahmed Remzi Dede, bir vesileyle bu zat hakkında şu değerli bilgiyi vermektedir: "Mevhibe Hanım, fuzalâ-yı be-nâmdan Nûh Necâtî Efendi Hazretleri'ne tezvîc edilmiştir ki Kayseri'de Baldöktü Mahallesi'nde debbâğ tüccârından Hacı Mustafa Ağa merhûmun mahdûmu olup asıl lakabları Bozbiyikoğlu ise de Göncüzâde Nûh Efendi Hoca denmekle ma'rûf, fezâil-i ulûm ile mevsûf, mübâhase-i ilmiyyede merd-i meydân ve asrında yektâ Mesnevîhân bir zât-ı âlî-kadr idi. Zamânında Kayseri'nin ezkiyâ-yı talebesinden husûsan Fârisî taallüm etmek isteyenlerden kimse yoktur ki müşârun ileyhten istifâde etmiş olmasın. Pederim merhûmun ve fakîrin üstâd-ı sâhib-irşâdımızdır. İrtihâlî İzmir'dedir. Rahmetu'llâhi aleyh." (Ahmed Remzi, *Mecmûa*, Selçuk Ün. Ktp. Uzluk Arşivi, Y52, s.9) Aynı kaynakta verilen bilgilere göre zikri geçen Mevhibe Hanım, Kayseri Mevlevî şeyhi Ahmed Remzi Efendi'nin kerîmelerinden biridir. Remzi Efendi, Nuh Efendi'nin vefat tarihini 1311/1893-94 olarak zikretmiştir. (*Divân* s.223) Kayseri müftüsü ve mebusu Ahmed Remzi Efendi (Akgöztürk, 1876-1938), Nuh Efendi'nin oğludur. Bkz. Abdullah Satoğlu, *Kayseri Ansiklopedisi*, s.7-8.
- ³⁷ Müridzâde Ali Efendi (1835-1932), Kayseri'de yetişen seçkin âlim ve müderrislerden biridir. Zâhirî ve bâtunî ilimlerde yüksek bir mertebeye erişmiş olan bu zat, pek çok talebe yetiştirmesiyle ünlüdür. Bkz. Abdullah Satoğlu, *Kayseri Ansiklopedisi*, s.330. Ahmed Remzi Dede'nin müntesiplerinden ünlü tıp tarihi mütehassısı NÜSHA, 2023; (57): 76-95

Feridun Nâfiz Uzluk'un (ö.1974) naklettiği malûmata göre Ahmed Remzi Efendi'nin, Müridzâde Ali Efendi'den icazet alma tarihi, 29 Muharrem 1320 (8.5.1902)'dir. Fevkalâde zeki, doğuştan yetenekli, nükte ve mizaha meyilli bir çocuk olduğu anlaşılan Ahmed Remzi Efendi, muhtemelen kendini geliştirmesi düşüncesiyle babası tarafından 1895 yılında İstanbul'a gönderilmiştir. Burada iken Yenikapı Mevlevîhanesi'nde ikamet eden Remzi Efendi, bir yıl kadar Dîvân-ı Muhâsebât'ta çalışmış; orada daimî olarak istihdam edilmeyeceğini anlayınca Kayseri'ye dönmüş, yaşı geçkin olduğundan, mahkemede yaşını birkaç yıl küçültürmüş ve medrese eğitimi için müracaatta bulunmuştur. Kaynaklardaki dağınık bilgilerden anlaşıldığına göre, bir taraftan Kayseri İdadisi'nde ahlâk ve din dersleri öğretmenliği yaparken, diğer taraftan kardeşi Şemseddin Efendi ile birlikte Müridzâde Ali Efendi'nin derslerine devam etmiştir. Bkz. Hüseyin Vassâf, *Remzinâme*, nşr. Yakup Şafak, s.9-11, 17; Tahir Olgun, *Çilehâne Mektupları*, nşr. Cemal Kurnaz-Gülgün Erişen, Ankara, 1995, s.61; İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, C.IV, s.1805.

- ³⁸ Ünlü müfessirlerden Elmalılı Hamdi Yazır'ın da hocasıdır. Bkz. Yusuf Şevki Yavuz, "Elmalılı Muhammed Hamdi", *DİA*, C. XI (1995), s.57-62.
- ³⁹ Yakın dönem kültür tarihimizin önemli simalarından, Millet Kütüphanesi'nin kurucusu Ali Emîri Efendi (ö.1924) için bkz. Mehmet Serhan Tayşi, "Ali Emîri Efendi", *DİA*, C.II (1989), s.390-391.
- ⁴⁰ Bkz. *Osmanlı Târîh ve Edebiyyât Mecmûası*, C.II, S.13 (1335), s.241-246.
- ⁴¹ Son dönem Mevlevîlerinden ve klâsik şiirin önemli temsilcilerinden Üsküdarlı Tal'at Bey (ö.1926) için bkz. *Son Asır Türk Şairleri*, C.IV, s.1885-1897.
- ⁴² Krş. Ahmed Remzî Akyürek, (*Dîvân*), s.225.